

Eleki Német Nemzetiségi Önkormányzat
Eleker Deutsche Nationalitätenselbstverwaltung
5742 Elek, Kétegyházi u. 2.

Települési Értéktár Bizottság
Szelezsán György elnök úr részére

Tárgy: Javaslát

Elek

Tisztelt Elnök Úr!

A Települési Értéktár Bizottság (a továbbiakban: Bizottság) 2021. szeptember 21-i ülésére szóló meghívót köszönettel megkaptam.

Az Eleki Német Nemzetiségi Önkormányzat részéről hasznosnak és kimondottan üdvözlendőnek tartjuk a Bizottság munkájának újraindítását, ehhez igazodva korábban konkrét javaslatot is tettünk az Értéktár bővítésére.

További javaslatok megtétele érdekében az Eleki Német Nemzetiségi Önkormányzat véleményt kért az Eleki Németek Egyesülete tagjaitól is. Ennek keretében a német közösség részéről az alábbi konkrét javaslatok hangzottak el, amelyeket igyekeztünk rövid indoklással is ellátni. Ezen javaslatok egyházi vonatkozású elemeit Fazakas Gusztáv plébános úrral is egyeztetjük, aki ezeket támogatja.

Római-katolikus templom

Az 1724-ben Elekre érkező német telepesek szorgalmuktól és hitüktől vezérelve már az 1730-as években templomot építettek. 1796-ban, az idén éppen 225 éve rakták le a jelenlegi templom alapkövét, a templom pedig 1904-ben kapta meg mai formáját.

Az eleki Sarlós Boldogasszony templom a gyulai Nádi Boldogasszony templom és a békéscsabai Páduai Szent Antal Társszékesegyház mellett a térség legjelentősebb temploma, Elek város egyetlen műemléki épülete, tanúskodik településünk gazdag múltjáról, az itt élők hitéről.

Római-katolikus temető, kálváriával, sírkőkerettel

A római katolikus temető a szépen felújított kálváriával a település vallási öröksége. Itt található az 1924-ben jelen formáját elnyert világháborús emlékmű, amelynek a felújítása az elkövetkező évek egyik feladata. Az emlékmű fontos állomása, központi eleme az 1990 óta rendszeresen megrendezett Elekiek Világtalálkozásának. Az emlékhely 1994-ben, Elek németek általi betelepítésének 270. évfordulóján, a Németországba üzött elekiek nagyívű adománygyűjtéséből felújításra került. Ekkor helyezték el azokat a márványtablákat, amelyek közel 500, a világháborúban és az oroszországi kényszermunkában elesett eleki ember nevét tartalmazza. 2000-ben lett felavatva az a sírkőkeret, amely kiüzött elekiek kezdeményezésére jött létre, és az ide összegyűjtött 100-150 éves sírkövek méltó szakrális és kulturális kincsei városunknak. Jelenleg is zajlik a további, régi sírkövek összegyűjtése és restaurálása.

Kiűzetési emlékmű

Elek, és főképpen az eleki németység 1945-46-ban élte át talán legnagyobb sorstragédiáját. A kiűzetés és a kényszermunkára hurcolás Magyarországon szinte példátlan erővel érte településünket.

Éppen 20 éve, 2001. augusztus 18-án avatták fel Eleken a németek kiűzetésének országos jelentőségű emlékművét, amely ezen tragédiáknak állít méltó emléket. Ez a monumentális, az 1945-46-os szégyenletes eseményeket hűen ábrázoló emlékmű a szegedi Kligl Sándor szobrászművész alkotása, és széles körű adományozással jöhetett létre. Jelentősége országos, és határon túli. Az emlékhely azóta zarándokhellyé vált, 2019. januárjában a Magyar Kormány itt tartotta a magyarországi németek elűzetésének központi megemlékezését, és világtalálkozók hivatalos programjainak központi helyszíne.

Polgári házak sora a Kétegyházi úton

Az akkoriban túlnyomó részben német nemzetiség által lakott település gyors gazdasági fejlődése a 19. sz. második felében összefonódott az életszínvonal emelkedésével is. A jómódú rétegek viszonyaikat, vagyoni helyzetüket házaikkal is demonstrálták. A Kétegyházi úton látható, még egybefüggő házsor hűen tükrözi ezt a jómódot, amelyet az Eleket újjáélesztő német, frank telepesek leszármazottai teremtettek. Megfigyelhető a művészi kialakításra való fokozott törekvés. Külső jegyeiket tekintve ezek az épületek olyan stíuselemeket jelenítenek meg, amelyek a monarchia városaiban uralkodók voltak. Ezzel méltán nevezhetőek Elek jelentős építészeti örökségének.

Reibel Mihály Művelődési Ház épülete

Az épület 1923-24-ben, közel 100 éve épült, a névadó katolikus plébános, Reibel Mihály kezdeményezésére és fáradhatatlan irányításával, széleskörű anyagi összefogással. Reibel Mihály nevét 1996-ban, 25 éve vette fel. Bátran kijelenthető, hogy ez az épület Elek nemzetiségi-kulturális életének legjelentősebb helyszíne és tanúja, méltán érdemes arra, hogy a Települési Értéktárban szerepeljen.

Templomkertben álló un. "Rézi" kút

Első ártézi kútként 1894-ben létesült. A vízzel telt medence közepén Neptunnak, a római mitológiában a vizek és tengerek istenének a szobra állt. 1937-ben a „Böjt közepe” ünneplése közepette az ünneplő ifjak ledöntötték ezt a szobrot. Büntetésül a Neptun szobor helyén egy nemzetiségi ruhába öltözött leány szobrát kellett elkészíttessék és felállítsák, ma is ez látható itt. A kútnak fontos kultúrtörténeti szerepe is van, a „Böjt közepe” program során a kolbászos rántottához felhasznált tojások kifűlt és láncként felfűzött héját a fiatalok a szobor nyakába akasztották, ezt a hagyományt még ma is tartja az eleki német közösség.

"Böjt közepe" program

A program nevéből is adódóan a Húsvétot megelőző 40 napos böjt közepére esik, a hamvazószerdát követő harmadik szerdára. A fiatalok ekkor már nehezen viselték a hosszú böjti időszakot, ezért az ifjak kis csoportokba verődve, a sötétedést követően járták a lányos házakat, egy seprűnyélre elkészített bábúval. A lányos házak előtt megálltak, és ritmusos énekükkel kértek alapanyagot, tojást és egyebeket, az esti lakomához. Ha nem kaptak, akkor záptojással dobálták meg a házat. Miután elég tojást gyűjtöttek, egy házban összegyűltek, ételt készítettek,

és borozással, mulatsággal töltötték el az éjszakát. A csoportok némelyike a tojáshéjakból készített láncot fákra, ill. a templomkertben található kút szobrának a nyakába akasztották. Ez a hagyomány a mai napig is fennmaradt és ápolta kultúrkinccs, amely érdemes felvételre a települési értéktárba.

Az Eleki Német Nemzetiségi Önkormányzat a 29/2021. (VII.14.) sz. határozatával korábban javaslatot tett az Eleki németek közösségi háza (Leimen Ház) értéktárba történő felvételére. A javaslatot az alábbiakban indoklással szeretném kiegészíteni:

A ház a 20. század elején épült un. Strifler ház, az Eleki Németek Közösségi Háza, más néven Leimen ház. Építtetője, tulajdonosa Strifler József volt.

Az L alakú épület utcafrontján található a szobák, az udvar felől a konyha, kamra és gazdasági helyiségek. Az ajtók a tornácra nyíltak, de a szobák egybenyithatók.

1946 után többször átalakították. Volt itt TSZ iroda, egészségház is.

Az Eleki Németek Egyesülete tulajdonába 2003. 10. 07-én került. Leimen városa Németországból anyagi támogatást nyújtott az épület kialakításához, az egyesület tagjai munkájukkal, berendezési tárgyakkal járultak hozzá a helytörténeti gyűjtemény létrehozásához.

2020-2021-ben a tájszobák jelentős átalakuláson mentek keresztül, köszönhetően a Magyar Kormány 4,5 millió Ft-os támogatásának. A kiállított anyag javarésze a II. világháború előtti polgárisodott, de nagyparaszti gazdálkodást folytató lakosok életmódját tükrözi. „A régi egyszerűség helyébe az úri tempó lépett, lakásaikat a szellemi igényeiket meghaladó és életszükségletüket meg nem kívánó módon rendezték be.” írja Csepregi Imre 1931-ben, Elek község történetében.

A német közösség az elmúlt 18 évben jelentős anyagi ráfordítással, németországi támogatásokkal, és a hazai pályázati lehetőségek kihasználásával, valamint a közösség tagjainak fáradhatatlan munkájával alakította ki és gondozza a házat, amely méltó módon mutatja be nemzetiségi hagyományaink és múltunk életmódját, és helyet ad a német közösség programjainak.

Tisztelettel kérem Elnök Urat, hogy támogassa a fenti értékeink felvételét a Települési Értéktárba. A jövőben egyéb javaslatokat is meg kívánunk foglalmazni (útszéli fészületek, jeles programok, stb.).

Elek, 2021. szeptember 16.

